

industrijska baština

73

PALAČA ŠEĆERANE U RIJECI

Petra Predoević

Palača šećerane u Rijeci, interaktivni CD ROM i WEB-portal, nastali su suradnjom Grada Rijeke i Hrvatskog restauratorskog zavoda u Zagrebu radi promicanja vrijednosti ovog spomenika kulture. Cilj je bio da se stručnoj, a i široj javnosti približe do sada provedene aktivnosti na konzervatorsko-restauratorskim zahvatima u *Šećerani* i ponudi novi način praćenja svih budućih procesa na obnovi i revitalizaciji. Da podsjetim, tim stručnjaka Hrvatskog restauratorskog zavoda pod vodstvom akademika Vladimira Markovića, proveo je u razdoblju od 2003. do 2007. godine temeljita konzervatorsko-restauratorska istraživanja na upravnoj zgradi nekadašnje šećerane u Rijeci, poznatijoj Riječanima kao zgrada tvornice strojeva *Rikard Benčić*. Kao rezultat ovih multidisciplinarnih istraživanja 2008. godine izdana je trejezična monografija *Palača šećerane u Rijeci: Konzervatorska i povijesna istraživanja*, čiji su glavni autori Krasanka Majer i Petar Puhmajer nagrađeni poveljom *Radovan Ivančević* Društva povjesničara umjetnosti Hrvatske. Publiciranjem monografije i završetkom spomenute prve faze programa zaštite i očuvanja, restauratorski radovi nastavljaju se tijekom 2009. godine, a neki traju još i danas. Kako je dinamika obnove uvjetovana financijskom situacijom koja ne dopušta brži početak praktične uporabe prostora, zamisao odgovornih u Gradu Rijeci je da se putem ovakve virtualne prezentacije osigura bolje predstavljanje spoznaje o vrijednosti i bogatstvu ovog spomenika kulture.¹

Izgradnja upravne palače rafinerije šećera u Rijeci započela je 1752. godine, dvije godine nakon što je rafinerija osnovana. Naime odlukom Marije Terezije 1750. godine dodijeljena je povlastica nizozemskoj trgovačkoj kući *Proli i Arnoldt* iz Antwerpena za osnivanje kompanije koja će se baviti industrijom šećera, sa sjedištem u Trstu. Novoosnovana *Glavna trgovačka kompanija Trsta i Rijeke* ubrzo mijenja svoje ime u *Privilegirana trgovačka kompanija Arnoldt, Kennedy i Wellens* (po imenima svoja tri direktora), i na osobito inzistiranje direk-

tora i dioničara, seli svoje sjedište izvan konkurentskog tržišta Trsta u drugi primorski grad Monarhije, Rijeku.² S kompanijom u Rijeku dolazi i vojni inženjer Francesco Saverio de Bonomo angažiran za podizanje tvorničkog pogona na dogovorenoj idealnoj lokaciji, gotovo neizgrađenom području Brajde uz sam *lazaret*. Prvi temelji pogona položeni su početkom 1752. godine, a već su sredinom iste godine bili u funkciji. Kako se uprava Kompanije krajem iste godine preselila u Rijeku, može se pretpostaviti da je reprezentativna upravna palača bila dovršena.³

Važan podatak je i da su u upravnoj palači direktori *Kompanije* stanovali, što je utjecalo na njezino unutrašnje uređenje. Palača je, međutim, 1785. godine stradala u požaru, nakon čega je obnovljena i opremljena štukaturama i zidnim slikama. Obnovu je potaknuo tadašnji direktor Peter de Vierendeels. Nažalost, do danas ne znamo imena graditelja i majstora koji su sudjelovali u radovima.⁴

Budućnost upravne palače riječke šećerane čini se definirana nedavnim potpisivanjem *Sporazuma o suradnji u provedbi projekta rekonstrukcije i uređenja kulturno-turističko-poduzetničkog i administrativnog kompleksa Rikard Benčić* između Ministarstva kulture i Grada Rijeke. Prema rječima gradonačelnika Obersnela odustalo se od uređenja "objekt po objekt", već se istovremeno planira uređenje cijelog prostora bivše tvornice *Rikard Benčić*, čiji je sastavni dio *Palača šećerane*, uz još tri građevine, zgradu tzv. *H-objekta*, *T-objekta* i *Cigleni objekt*. Planirani proces rekonstrukcije kompleksa odvijat će se prema programskoj studiji koju su izgradili Odjel za kulturu Grada Rijeke i arhitekt Idris Turato, uz manje preinake. Prema toj studiji, u *T-objektu* bit će smještena Gradska knjižnica, u *H-objektu* Muzej moderne i suvremene umjetnosti, u dijelu *Palače šećerane* Muzej grada Rijeke, a u *Ciglenom objektu* centar za razvoj kreativnih industrija.⁵ Riječani čekaju rješenje uređenja i revitalizaciju ovoga bivšeg industrijskog kompleksa u središtu grada godinama,

Izgradnja Palače rafinerije šećera započela je 1752. godine.

odnosno otkada je Grad postao vlasnikom kompleksa. Tijekom vremena pojavilo se nekoliko prijedloga revitalizacije, riječki kulturnjaci predlagali su da kompleks postane riječki Museum Quartier, napravljen je i projekt novog Muzeja moderne i suvremene umjetnosti, koji je trebao nastati prenamjenom i dogradnjom *T-objekta* unutar kompleksa. Govorilo se i o gradnji hotela u kompleksu, međutim, ništa od toga do danas nije realizirano. Novim sporazumom Ministarstva i Grada namjerava se pripremiti projekt za financiranje iz strukturnih fondova Europske unije i stvoriti preduvjete da se u nekom razumnom roku, a svakako do 2020. godine, cijeli kompleks uredi i da svi objekti (uključujući i hotel koji će se graditi privatnim sredstvima) budu u funkciji.⁶ Čini mi se da se tako artikulira želja velike većine Riječana da se vrati život u srce, središte Rijeke. Naime, velikim komercijalnim investicijama Rijeka se disperzirala na zapadni i istočni dio, zanemarujući svoj centar. Do, nadamo se, uspješne i konačne realizacije ne preostaje nam ništa drugo do čitanja monografije i novih izdanja CD ROM-a i WEB-portala o *Palači šećerane* u Rijeci.

Dvojezični, hrvatsko-engleski, CD ROM i WEB portal sadržajno donose četiri istovjetne cjeline:

U upravnoj zgradi šećerane stanovali su direktori kompanije, što je utjecalo na njezino unutarnje uređenje.

industrijska baština

75

Predgovor i zahvale, Povijesni pregled, Prostorna organizacija i Restauratorski radovi. Povijesni pregled nudi sažeti pregled kronologije svih vlasnika i radova koji su zabilježeni u povijesnim izvorima te potvrđeni konzervatorskim istraživanjima od 1750. godine, kada je rafinerija šećera u Rijeci osnovana, pa sve do 2003. godine kada je zgrada ispražnjena za potrebe istraživanja i obnove. Za znatizeljne, opcija "saznaj" više vodi do opširnijih povijesnih prikaza nadopunjenih nizom arhitektonskih nacrti, litografija, fotografija i arhivskog materijala.

Najatraktivniji dio CD ROM-a i WEB-portala čini Prostorna organizacija. Upravna palača šećerane u Rijeci višekatna je i jednokrnlina građevina. Iznad visokog prizemlja i polukata uzdignuta su tri kata i potkrovlje, a dvije glavne osi, poprečna i uzdužna, čine osnovu tlocrtne sheme građevine. Poprečnu os čine na sjevernom dijelu glavno stubište, a na južnom velika prostorija na svakome katu (u prizemlju veliko predvorje koje seže i na polukat, na prvom katu salon iz 19. stoljeća, a na drugome i trećemu velika svečana dvorana). Uzdužnu os određuju središnji dugački hodnici koji su na drugom katu izvedeni kao predvorja koja se visinom pružaju i kroz treći kat, sve do potkrovlja.⁷

Uz pomoć interaktivnog nacrti glavnog pročelja moguće je virtualno razgledati palaču. Dovoljno je označiti dio nacrti koji potom vodi k novom sadržaju, opisu i fotografijama pročelja ili tlocrtima katova građevine. Na tlocrtnoj shemi prizemlja, polukata, prvog, drugog i trećega kata moguće je uz pomoć legende razaznati vrijeme izgradnje i sve naknadne promjene zidova, saznati više o samome katu ili pregledati označene prostorije građevine, razgledati oslike, štukature, pa čak i neke dijelove povijesnoga inventara. Prikazana prostorna organizacija i arhitektonska obilježja, unutrašnje uređenje prostorija barokno-klasicističkim oslicima (vidi prostoriju 21 drugoga kata ili *Salon s vedutama* imaginarnih gradova, prostoriju 22 s alegorijsko-mitološkim prikazima ili *Fumijev salon* prvoga kata sa četiri alegorijska prikaza godišnjih doba) i štuko dekoracijom (vidi prostoriju 18 odnosno veliku središnju dvoranu drugoga kata) ukazuje na ispravnost zaključka autora kako je *Palača Benčić* jedna od najznačajnijih kasnobaroknih palača na istočnojadranskoj obali.

Restauratorski radovi vode nas na drugi kat koji je od ranije prepoznat kao najreprezentativniji dio građevine. Tekst o izvršenim zahvatima

popraćen je i nizom fotografija prije i nakon restauratorskih radova.

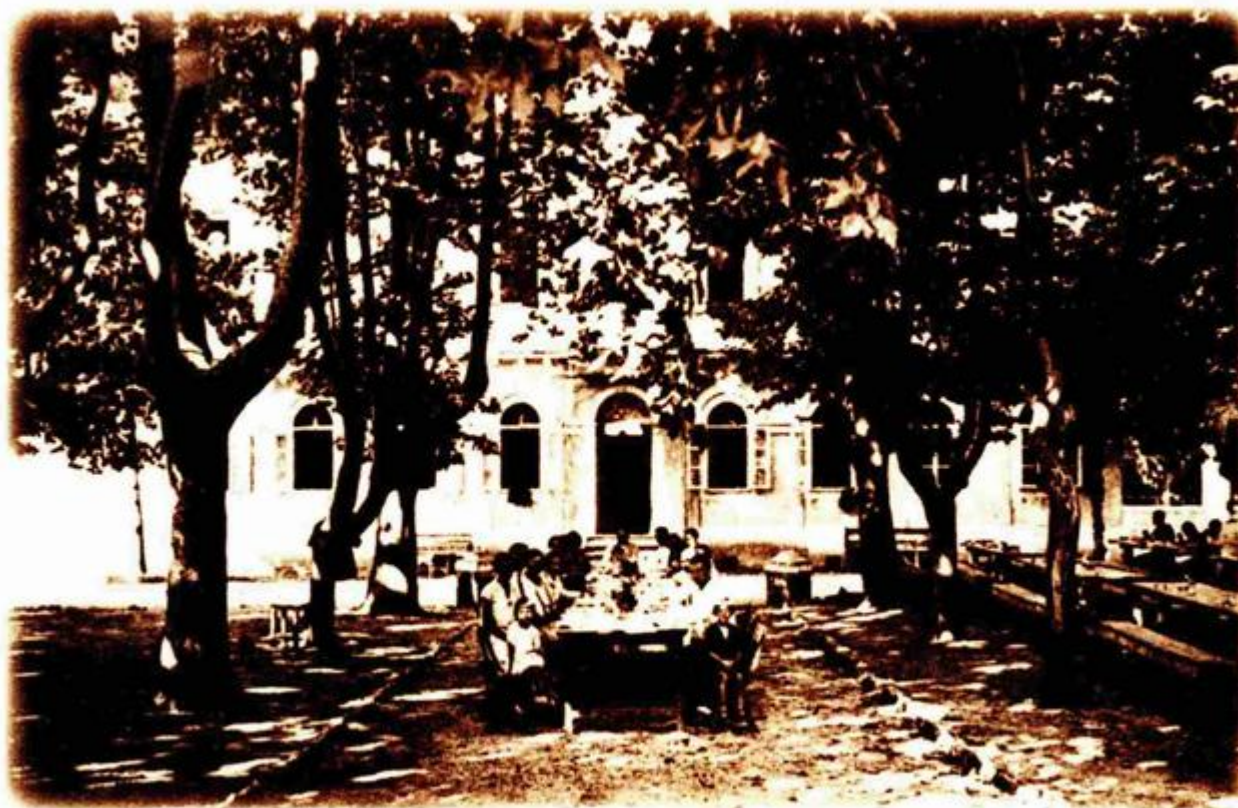
Dodatni sadržaj WEB-portala, koji ga razlikuje od CD ROM-a, jest restauratorski blog. Blog je pokrenut s idejom da se na njemu objavljuju novosti vezane uz *Palaču Benčić*, ali i ostvari komunikacija sa posjetiteljima portala. Nažalost, na simpatičan post glavne blogerice, restauratorice u akciji, još nema komentara, niti je blog od prosinca ažuriran. Nedostaje li možda *like*? Pitam se da li je portal dovoljno atraktivan i mrežno dobro pozicioniran. Kako kvaliteta i sadržaj teksta i priloga nije upitan kada govorimo o CD ROM-u, možda bi za potrebe portala taj isti sadržaj trebalo više prilagoditi zainteresiranom posjetitelju. U svakom slučaju moramo se zadovoljiti ovom virtualnom opcijom do trenutka kada će prostor *Palače šećerane u Rijeci* biti obnovljen.

BILJEŠKE

- 1 Vidi "Interaktivni CD ROM i WEB portal Palače šećerane u Rijeci", <http://www.rijeka.hr/InteraktivniCDrom1>
- 2 Vidi Majer, K., Puhmajer, P., "Palača šećerane u Rijeci: Konzervatorska i povijesna istraživanja", Rijeka, 2008., str. 24 i dalje.
- 3 Isto, str. 27-29.
- 4 Isto, str. 83.
- 5 Više na portalu Grada Rijeke: "Bivša tvornica Rikard Benčić budući kulturno-turističko-poduzetnički i administrativni kompleks", <http://www.rijeka.hr/BivsaTvornicaRikard>
- 6 Isto.
- 7 Majer, K., Puhmajer, P., nav. dj., str. 84.

LITERATURA

- Majer, K., Puhmajer, P., "Palača šećerane u Rijeci: Konzervatorska i povijesna istraživanja", Rijeka, 2008.
- "Palača šećerane u Rijeci": CD ROM interaktivna prezentacija, Rijeka, 2012.
- "Palača Benčić", 2012., <http://www.palacabencic.com>
- "Grad Rijeka-Portal Grada Rijeke", 2013.:
- "Bivša tvornica Rikard Benčić budući kulturno-turističko-poduzetnički i administrativni kompleks", <http://www.rijeka.hr/BivsaTvornicaRikard>
- "Gradska knjižnica i MMSU u zoni Rikard Benčić", <http://www.rijeka.hr/GradskaKnjiznica1>
- "Interaktivni CD ROM i WEB portal Palače šećerane u Rijeci", <http://www.rijeka.hr/InteraktivniCDrom1>

Kolonije u Martinšćici. Djeca iz unutrašnjosti dolazila su na ljetovanje i kupala su se na plaži koja je bila vrlo popularna tridesetih godina prošlog stoljeća. Danas je ovdje brodogradilište *Viktor Lenac*.

